

Teja Petrovčič, Hana Kuhar in Manca Perko

Pravljice kot didaktično sredstvo pri pouku slovenščine kot drugega/tujega jezika in ruščine kot tujega jezika: praktični primeri poučevanja

Povzetek: Ljudske pravljice pri pouku tujega jezika spodbujajo razvoj otrok in mladostnikov na jezikovnem, čustvenem in spoznavnem področju, hkrati pa prinašajo veliko informacij o kulturi naroda, njegovih običajih in jeziku. V teoretičnem delu članka predstavimo vlogo slovenščine kot drugega/tujega jezika ter ruščine kot tujega jezika v slovenskem izobraževalnem sistemu ter opišemo položaj umetnostnih besedil, zlasti pravljice kot literarne zvrsti, pri pouku slovenščine in ruščine kot tujih jezikov. V članku ponazorimo razlike pri vključevanju pravljič v učne načrte za slovenščino in ruščino ter pojasnimo izvor teh razlik. Za dodatno osvetlitev koristi vključitve pravljič in za pomoč učiteljem v osrednjem delu članka predstavimo praktična primera uporabe ljudskih pravljič pri pouku slovenščine kot drugega/tujega in ruščine kot tujega jezika. Poudarimo, da imajo slovenske in ruske ljudske pravljice kot didaktično sredstvo veliko jezikovnih in besednih značilnosti, ki pripomorejo k razvoju jezikovnih zmožnosti ter so tako učencem v podporo pri učenju slovenščine kot drugega/tujega jezika in ruščine kot tujega jezika.

Ključne besede: slovenska ljudska pravljica, ruska ljudska pravljica, pravljice kot didaktično sredstvo, slovenščina kot drugi/tuji jezik, ruščina kot tuji jezik, praktični primeri poučevanja

UDK: 37.091.3

<https://doi.org/10.63384/spB52s754s>

Strokovni prispevek

Teja Petrovčič, mag. prof. rus. in mag. prof. slov., Srednja gozdarska, lesarska in zdravstvena šola Postojna, Tržaška 36, SI-6230 Postojna, Slovenija; elektronski naslov: teja.petrovcic@guest.arnes.si

Hana Kuhar, mag. prof. ang. in mag. prof. rus., lektorica, Fakulteta za turizem Univerze v Mariboru, Cesta prvih borcev 36, SI-8250 Brežice, Slovenija; elektronski naslov: hana.kuhar@um.si

Manca Perko, mag. prof. rus. in mag. prof. zgod., Osnovna šola Jakoba Aljaža Kranj, Ulica Tončka Dežmana 1, SI-4000 Kranj, Slovenija; elektronski naslov: manca.perko@os-jakobaaljaza.si

Uvod

Pravljice so otrokov prvi stik s književnostjo in svetom domišljije, hkrati pa jih vzgajajo, učijo o kulturi, običajih in navadah narodov, v katerih so nastale, s čimer spodbujajo njihov razvoj v psihološkem, jezikovnem, spoznavnem in socialnem smislu (Knox-Johnson 2016). S svojimi številnimi pozitivnimi lastnostmi imajo velik vpliv na otroke (Rahman idr. 2022), obenem pa zlasti ljudske pravljice pomenijo bogat vir informacij o kulturi in zgodovini narodov, s čimer otrokom posredujejo kulturno dediščino in prispevajo k njihovi moralni vzgoji (Bettelheim 1999).

Četudi je osnovni cilj pouka tujega jezika (v nadaljevanju: TJ) učence usposobiti za sporazumevanje v ciljnem jeziku (Skela 2011) ter jih naučiti osnovnega besedišča in slovničnih pravil (Pezdirč Bartol 1998), v zadnjih letih pri pouku TJ v ospredje vse bolj prihaja tudi obravnava umetnostnih besedil. Pravljice se tako uveljavljajo kot didaktično sredstvo za poučevanje TJ (Davidheiser 2008; Rojas Gonzalez idr. 2019; Simon 2022; Azimova 2023; Petrovčič idr. 2024), saj so napisane v preprostem jeziku, vsebujejo številna ponavljanja, so predvidljive in enostavne, kar učencem olajša razumevanje, obenem pa poleg usvajanja besedišča in slovničnih struktur v TJ učencem omogočajo tudi spoznavanje tujejezične kulture ter s tem dajejo dodatno motivacijo za učenje TJ (Čeč 2022; Petrovčič idr. 2024). Zanimanje za uporabo pravljič pri pouku TJ vedno bolj narašča tudi v slovenskem prostoru (glej Vinko 2012; Budin 2017; Letnar 2020; Čeč 2022; Petrovčič idr. 2024).

V Sloveniji se učimo ruščine kot TJ, za poučevanje slovenščine za nematerne govorce pa se najpogosteje uporablja termin slovenščina kot drugi in tuji jezik. V slovenski terminologiji namreč razlikujemo med pojmom drugi jezik in tuji jezik, saj je razlikovanje med njima, kot piše Pirih Svetina (2005, str. 12), pomembno za namene izobraževalne politike in prakse oz. način poučevanja. Tu Pirih Svetina (2005, str. 12) piše, da »z oznako tuji jezik ponavadi poimenujemo tisti jezik, ki se ga učimo v okolju, kjer ta jezik običajno ni v uporabi«, medtem ko se drugega jezika učimo v okolju jezika, najpogosteje zaradi želje po aktivnem vključevanju v življenje tega jezika (Stabej 2004). Tako se TJ običajno učimo v šoli, na raznih tečajih, v okviru krožkov in poletnih šol, vedno pa se ga učimo načrtno in z zelo

različnimi nameni (za službo, šolanje ali zgolj za zabavo in širjenje znanja), posebnost drugega jezika pa je ravno ta, da poleg formalnega izobraževanja veliko znanja posrkamo že iz okolja. Tisti, ki se uči TJ, tega jezika tudi kasneje, ko se ga že nauči, običajno ne uporablja vsakodnevno, v rutinskih situacijah, ampak v tem primeru raje uporablja svoj prvi, torej materni jezik.

Tako prispevek v ospredje postavlja slovenske in ruske ljudske pravljice, ki jih kot didaktično sredstvo obravnava v kontekstu poučevanja slovenščine kot drugega/tujega jezika (v nadaljevanju: SDTJ) in ruščine kot TJ. Pri tem predstavimo položaj SDTJ in ruščine kot TJ v slovenskem izobraževalnem prostoru ter raziščemo, kakšno mesto zavzemajo umetnostna besedila in ljudske pravljice pri pouku SDTJ in ruščine kot TJ v učnih načrtih. V prispevku učiteljem slovenščine in ruščine ponudimo praktična primera poučevanja, ki ju lahko neposredno aplicirajo v učilnico in tako sčasoma okrepijo kulturno zavedanje učencev o drugem oz. tujem jeziku, ki se ga učijo, ter jim vzbudijo dodatno motivacijo za učenje jezika.

Pravljica kot didaktično sredstvo ter pouk SDTJ in ruščine kot TJ v slovenskem izobraževalnem prostoru

Pravljice so prozne pripovedi brez stalne besedne forme, ki delno izvirajo iz ustnega izročila, večinoma pa so to po stalnem vzorcu sestavljene pripovedi, ki jih zaznamujejo čudeži. Slednji veljajo za središčni in nujni del pravljice (Avsenik Nabergoj 2011). Zaradi svoje preprostosti in kulturnih elementov so odlično sredstvo za učenje TJ, saj pomagajo pri utrjevanju besedišča, slovnice, ritma, intonacije in izgovorjave (Taylor 2000). Prav tako motivirajo, zabavajo in spodbujajo domišljijo, obenem pa razvijajo veščine poslušanja, govorjenja, branja in pisanja (Ellis in Brewster 2002). Ljudske pravljice omogočajo učencem primerjavo lastne kulture s kulturo tujega naroda, kar spodbuja razumevanje načina življenja, vrednot in jezika drugega naroda (Kučler 2002; Arzamasceva 2019). Predstavljajo tudi zgodovinske dogodke, moralne vrednote in narodni značaj, s čimer krepijo medkulturni dialog (Nazarenko in Haljavina 2016; Usatjuk in Mel'nik 2017). Poleg tega z enostavno vsebino spodbujajo komunikacijo ter pripravljajo učence na samostojno izražanje v TJ (Mattheoudakis idr. 2007). Wright (1995) in nekateri ruski avtorji (Nazarenko in Haljavina 2016; Usatjuk in Mel'nik 2017; Arzamasceva 2019) poudarjajo, da pravljice omogočajo učinkovito pridobivanje zgodovinskih, geografskih, kulturnih in jezikovnih informacij, kar dodatno spodbuja medpredmetno povezovanje ter primerjavo in razumevanje različnih kultur.

Tako lahko uporabo književnih besedil pri pouku TJ razdelimo na tri glavne vidike. Prvi je jezikovni vidik, v okviru katerega »umetnostna besedila ponujajo nov kontekst, v katerem lahko ponovimo in utrdimo znanje slovnicih pravil« (Pezdirč Bartol 1998, str. 212), učenci pa z branjem spoznajo tudi veliko novih besed, ki si jih zaradi konteksta, ki ga ponuja besedilo, lažje zapomnijo. Ob branju umetnostnih besedil učenci spoznavajo umetniško rabo jezika, kot so zvočnost, ritem, večpomenskost in humor (prav tam). Drugi je kulturni vidik, ki poudarja, da učenci z branjem umetnostnih besedil dobijo »vpogled v dušo naroda« (prav

tam), s čimer se spodbujata razumevanje in toleranca do kulturnih razlik. Zadnji pomembni vidik je osebnostnorazvojni, ki spodbuja estetski užitek, domišljijo, čustveno izražanje ter boljše razumevanje sebe in okolice. Omenjene ideje povzema Jevtušenko (2015), ki zapiše, da besedilo vključuje vse učne funkcije: didaktično, spoznavno, izobraževalno, razvojno in komunikativno, poleg tega pri delu z besedilom pri učencih razvijamo jezikovno in govorno zmožnost. Delo z besedilom prav tako dobro služi za znotrajpredmetno in medpredmetno povezovanje (Jevtušenko 2015). Kljub številnim prednostim pa obstajajo tudi zadržki pri uporabi ljudskih pravljic pri poučevanju TJ, saj sta njihova specifična oblika in struktura lahko zahtevni za prevajanje, pogosto denimo vsebujejo kulturne nianse, idiome in edinstvena imena likov, ki jih učenci težko razumejo (Arzamasceva 2019).

Pri izbiri pravljic za pouk TJ je ključna njihova primernost za učence. Lazar (1993) priporoča upoštevanje starosti učencev, vrste in stopnje izobraževanja ter dejavnikov, kot so dolžina, dostopnost, uporabnost in povezava z učenim načrtom. Pravljice naj bodo kratke, aktualne, jezikovno primerne in zanimive, z ustrezno sestavo besedišča in slovničnih struktur (Kondrič Horvat in Jazbec 2009; Lah 2008). Primerna besedila naj spodbujajo zanimanje za jezik, omogočajo razumevanje tuje kulture ter utrjujejo jezikovne strukture (Semenova in Osadčeva 2016). Ko izberemo ustrezno besedilo, je naslednji korak priprava aktivnosti (največkrat so že vključene v priporočenih učbeniških gradivih), ki osmislijo uporabo, pomagajo učencem pri razumevanju besedila ter s tem dajejo didaktično vrednost. Mattheoudakis idr. (2007) poudarjajo, da pri učenju TJ niso pomembne le pravljice same, ampak predvsem aktivnosti pred branjem ali poslušanjem in po tem, ki so pogosto povezane z jezikom. Z izbiro primernih aktivnosti učitelji omogočajo učenecem lažji in trdnější prehod od receptivnih zmožnosti, kot sta branje in poslušanje, k produktivnim zmožnostim, kot sta pisanje in sporazumevanje. Aktivnosti pred branjem ali poslušanjem pravljic vključujejo uvajanje novega besedišča, pripravo na vsebino in motivacijo učencev (Greenwood 1988). Med branjem so pomembne naloge za preverjanje razumevanja, utrjevanje slovničnih struktur in analizo vsebine (Nazarenko in Haljavina 2016; Lazar 1993). Aktivnosti po branju pravljic utrjujejo novo besedišče, spodbujajo obnovo vsebine in izražanje mnenj ter vključujejo interpretacijo, poustvarjalne dejavnosti in diskusijo (Greenwood 1988; Jevtušenko 2015).

Poučevanje SDTJ in ruščine kot TJ v slovenskem izobraževalnem sistemu

Področje SDTJ se je v Sloveniji najprej začelo razvijati na Oddelku za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, kjer je bil leta 1991 ustanovljen Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik (v nadaljevanju Center). Zaradi vse večjega števila učencev priseljencev (vsako leto se v slovenske šole na novo vključi okrog 1000 učencev in dijakov priseljencev; Čeč 2022) so na Centru pripravili učni načrt za izvajanje začetnega pouka slovenščine za učence priseljence na osnovnošolski stopnji izobraževanja in učni načrt za tečaj

slovenščine za dijake tujce na srednješolski stopnji izobraževanja. Programa, ki sta zasnovana izrazito komunikacijsko, omogočata postopno usvajanje slovenščine ter razvijata poslušanje, govorjenje, branje in pisanje, glavni cilj pa je olajšati vključevanje učencev in dijakov v slovenski izobraževalni sistem in družbo ter jim omogočiti nadaljnje šolanje ali poklicno usmerjanje (Knez idr. 2010; Knez idr. 2020).

V kontekstu poučevanja ruščine kot tujega jezika se v ruski strokovni in pedagoški literaturi uveljavlja izraz »ruščina kot tuji jezik« (rus. русский язык как иностранный, okrajšano RKI – РКИ), ki zajema specifičen didaktični in metodični pristop k učenju ruščine zunaj rusko govorečega okolja. V Republiki Sloveniji se je poučevanje ruščine v osnovnih šolah začelo leta 1998 z uvedbo prvega učnega načrta, prvi podatki o številu učencev, ki so ruščino izbrali kot izbirni predmet, pa so na voljo od šolskega leta 2007/2008. Za ruščino kot drugi TJ se odloča tudi čedalje več dijakov, saj imajo poleg znanja dodatnega jezika od leta 2019 možnost prejeti tudi certifikat o znanju jezika na ravni B1 po SEJO. V nasprotju s poučevanjem ruščine v osnovnih šolah je za učenje ruščine v srednjih šolah na voljo več različnih učbenikov. Kljub temu na nobeni stopnji ni potrjenega učbenika, zato učitelji običajno izbirajo med dostopnimi tujimi učbeniki, najpogosteje v angleščini ali nemščini, ter jih kombinirajo z lastno pripravljenimi gradivi, da bi čim bolje sledili učnemu načrtu (Urbas 2019; Čeč 2022). Danes se ruščina kot TJ poučuje na vseh ravneh, od osnovne šole do tečajev za tretje življenjsko obdobje (Urbas 2019).

Učni načrti za pouk SDTJ in ruščine kot TJ vključujejo rabo umetnostnih besedil kot del učnega procesa, čeprav so glavni cilji pogosto usmerjeni v razvijanje sporazumevalnih jezikovnih zmožnosti. *Učni načrti za začetni pouk slovenščine za učence priseljence* (Knez idr. 2020) in *Učni načrt za začetni pouk slovenščine za dijake tujce* (Knez idr. 2010) poudarjajo predvsem osnovno usposabljanje za lažje sporazumevanje v slovensko govoreči skupnosti, umetnostna besedila pa vključujejo v preprosti obliki, denimo slikanice, pesmi in pravljice, z dejavnostmi, kot sta petje in dramatizacija. Na višjih izobraževalnih stopnjah so umetnostna besedila redkejša, prednost imajo pragmatična in neumetnostna besedila. Pri dijakih tujcih med umetnostnimi besedili najdemo krajša sodobna besedila, kot so pesmi, z osredotočanjem na dejavnosti za lažje razumevanje besedila. Pri tem gre predvsem za vključevanje besedil z vidika popestritve pouka in predvidevanje, da se bodo učenci in dijaki tujci z umetnostnimi besedili v večjem obsegu srečali pri rednem pouku slovenščine (Čeč 2022). Pri ruščini kot TJ je poudarek na književnosti bolj izrazit. *Učni načrt za izbirni predmet devetletne osnovne šole Ruščina* (Urbas in Vozelj 2009) kot glavni cilj navaja usposobiti učence za tekoče sporazumevanje v ruščini z razvijanjem vseh jezikovnih sposobnosti, dodaja pa tudi spoznavanje socialnih in kulturoloških norm, avtentične podobe ruske zgodovine, ljudskega izročila, književnosti in načina življenja v Rusiji, medtem ko *Učni načrt za ruščino v gimnaziji* med splošnimi cilji navaja tudi usposobljenost dijakov za učinkovito rabo ruščine kot TJ v različnih življenjskih situacijah, kar vključuje tudi poznavanje in sprejemanje kulture jezika ter hkrati zavedanje pomena lastne kulture, ki se najpogosteje prenaša prek umetnostnih besedil (Urbas in Vozelj 2008). V vseh učnih načrtih je tako poudarek zlasti na sporazumevalni jezikovni zmožnosti

učencev in dijakov, pri ruščini kot TJ pa je vključevanje umetnostnih besedil bolj poudarjeno kot pri SDTJ, saj so cilji pouka deloma različni.

Na podlagi učnih načrtov so učbeniki in delovni zvezki za poučevanje SDTJ, ki jih v celoti pripravlja Center za SDTJ, različno opremljeni z umetnostnimi besedili. Največkrat se v njih pojavijo pesmi, sledijo odlomki daljših proznih besedil in kratka prozna besedila, kot so basni, črtice ali anekdote, najmanj pa v teh gradivih najdemo dramskih besedil. Pravljice na splošno in slovenske ljudske pravljice se v omenjenih učbeniških gradivih pojavijo le redko, natančneje zgolj v 6 % (Čeč 2022). Nekoliko drugače je pri učbenikih in delovnih zvezkih, ki se v slovenskem prostoru uporabljajo za poučevanje ruščine kot TJ. Med umetnostnimi besedili se največkrat pojavijo kratka prozna besedila, kot so pravljice, črtice in anekdote, sledijo pesmi, najmanj pa najdemo daljših proznih besedil, medtem ko dramskih besedil v učbeniških gradivih ne najdemo. Pravljice in ruske ljudske pravljice se v gradivih za učenje ruščine kot TJ pojavijo v 20 %, kar je precej več kot v gradivih za poučevanje SDTJ. V učbenikih za SDTJ in ruščino kot TJ se torej najpogosteje pojavljajo pesmi in krajša prozna besedila, kot so anekdote, šale, pravljice, črtice in podobno, saj so to zlasti na začetnih stopnjah učenja jezika najbolj enostavna, preprosta in razumljiva umetnostna besedila, ki jih lahko obravnavamo z učenci (Čeč 2022). V to skupino sodijo tudi ljudske pravljice, ki imajo številne lastnosti, ki učencem pomagajo pri pomnjenju novega besedišča, spodbujajo njihovo domišljijo ter jih seznanjajo z avtentičnim jezikom, obenem pa ponujajo priložnost za spoznavanje tuje kulture in običajev. Slednje pride veliko bolj do izraza pri pouku ruščine, saj je predvsem v osnovni šoli pomembno, da je pouk učencem zabaven in zanimiv. Za učenje ruščine se učenci namreč običajno odločajo sami in na podlagi svojih zanimanj, medtem ko je učenje SDTJ za vse priseljence in tujce pravzaprav nujno, da sploh lahko sledijo pouku in se znajdejo v svojem okolju.

Z upoštevanjem teoretičnega ozadja in zavedanjem, da učitelji pravljice velikokrat vključujejo v pouk tudi s samostojnimi učnimi pripomočki izven učbeniških gradiv, smo pripravili predlog aktivnosti za uporabo dveh ljudskih pravlji pri pouku SDTJ ali ruščine kot TJ.

Priprava aktivnosti z uporabo slovenskih in ruskih ljudskih pravlji

V osrednjem delu prispevka smo pripravili dva primera aktivnosti z ljudskimi pravlji, ki ju lahko uporabimo pri pouku SDTJ oz. ruščine kot TJ. Med slovenskimi ljudskimi pravlji smo za obravnavo izbrali pravljico *Lisica in kozica*, aktivnost pa je zasnovana za učenje SDTJ pri mlajših učencih, torej na razredni stopnji (od 2. do 5. razreda). Za obravnavo pri pouku ruščine kot TJ smo izbrali rusko ljudsko pravljico *Žerjav in čaplja* (rus. Журавль и цапля), aktivnost z obravnavo pa lahko uporabimo pri pouku ruščine kot izbirnega predmeta v 7., 8. ali 9. razredu osnovne šole.

Obravnava slovenske ljudske pravljice Lisica in kozica pri pouku SDTJ

Obravnavo pravljice *Lisica in kozica* pri pouku SDTJ lahko vključimo v spoznavanje slovenskih poimenovanj za živali, saj so te otrokom na tej stopnji zelo zanimive, s pomočjo pravljice pa slovenske izraze spoznajo tudi v kontekstu.

Aktivnost pred branjem oz. poslušanjem

Učencem na mizo postavimo sličice živali, ki nastopajo v pravljici, torej lisico, kozo, volka, zajca in mravljo. Vprašamo jih, ali že poznajo slovenski izraz za katero od živali, obenem pa jih spodbudimo, da povedo, kako te živali imenujejo v svojem jeziku. Nato skupaj poimenujemo vse živali s slovenskimi izrazi, pogovorimo pa se tudi o tem, kako se te živali oglašajo, po čem jih prepoznamo in podobno. Tu lahko vključimo tudi igro pantomime, pri kateri vsak od učencev s pantomimo prikaže eno od živali, ostali pa ugibajo, za katero gre. Ko znajo učenci vsaj približno poimenovati vse živali, napovemo branje pravljice. Povemo jim, da vse živali, ki smo jih spoznali, nastopajo tudi v eni od slovenskih ljudskih pravljic. Učence spodbudimo, da poskušajo s pomočjo ilustracije iz knjige ugotoviti, kaj se bo v pravljici dogajalo, nato pa prisluhnemo pravljici.

Branje pravljice in aktivnost med branjem oz. poslušanjem

Branje pravljice prilagodimo starosti in znanju učencev. Če je njihovo znanje slovenščine še zelo skromno, pravljico prebere učitelj, oni pa pri tem pozorno poslušajo, če pa že znajo vsaj približno brati, jih vključimo v branje. Pravljica naj bo v tem primeru zapisana z velikimi tiskanimi črkami. Med branjem se ves čas ustavljamo in preverjamo razumevanje učencev z vprašanji in povezovanjem slovenskih poimenovanj za živali z ustreznimi sličicami, na primer na kateri sličici je lisica, kje živi, na kateri sličici je koza, volk, zajec, kaj pomeni zver, kje ima koza rogove, kje imajo živali rebra in kje imamo mi rebra, zakaj se rebra lahko zlomijo, zakaj se vse živali bojijo koze. Pri tem si pomagamo tudi z ilustracijama iz knjige. Če je potrebno, branje pravljice večkrat ponovimo, da učenci zares razumejo, kaj smo prebrali.

Aktivnost po branju oz. poslušanju

Po branju najprej preverimo, ali je bila pravljica učencem všeč in so jo razumeli. To najlažje naredimo z vprašanji. Vprašanja so lahko naslednja: kdo je nastopal v pravljici, zakaj je bila lisica žalostna, kam se je skrila koza, koga je lisica prosila za pomoč, zakaj so se vsi bali koze, kakšna je bila koza, kdo je spravil kozo iz luknje, katera žival je bila najbolj pogumna.

Učence nato prosimo, naj sličice živali postavijo v ustrezen vrstni red glede na to, kdaj se pojavijo v pravljici. Pri tem čim večkrat ponovimo slovenske izraze za vse živali, ki nastopajo v pravljici. Sličice živali lahko razporedijo tudi po velikosti živali, pri čemer skupaj ugotovimo, da je mravlja najmanjša od vseh živali. Učence vprašamo, zakaj je po njihovem mnenju mravlji uspelo spraviti kozo iz luknje, drugim živalim pa ne, pa tudi, ali bi si oni upali spraviti kozo iz luknje ali bi se prestrašili tako kot druge živali. Učencem razdelimo prazne liste in jih prosimo, naj nanje narišejo vse živali, ki so nastopale v pravljici. Ko vsi dokončajo svoje risbe, vsakega posebej prosimo, naj poimenuje vse živali na risbi. Tako se prepričamo, da so usvojili slovenske izraze za živali, in še enkrat utrdimo novo besedišče.

Ker se v pravljici pojavi kar nekaj očitnih nasprotij, jih skupaj z učenci poiščemo in živali razdelimo na velike in majhne, dobre in hudobne, pogumne in strahopetne. Nato učence vprašamo, katera žival bi bili oni in zakaj. Bi bili majhni ali veliki, dobri ali hudobni, pogumni ali strahopetni? Učence nato spodbudimo, da si izmislijo drugačen konec pravljice. Postavimo jim vprašanje, kaj bi se zgodilo, če tudi mravlji ne bi uspelo spraviti koze iz luknje, in jih prosimo za ideje. Učenci poljubno navajajo različne možnosti, predlagajo druge živali, ki bi spravile kozo iz luknje, in podobno. Pogovarjamo se lahko tudi o tem, katere živali so po njihovem mnenju najbolj pogumne in katere manj. Kako pogumni pa so oni?

Obravnava ruske ljudske pravljice Žerjav in čaplja pri pouku ruščine kot TJ

Pravljico lahko obravnavamo pri pouku ruščine kot izbirnega predmeta v zadnjem triletnem osnovne šole. Pozorni moramo biti na to, da učenci že poznajo cirilico in znajo vsaj približno brati cirilske črke ter jih smiselno povezovati v besede. Obravnavo pravljice lahko vključimo v spoznavanje besedišča o družinskih članih, s poudarkom na ruskih izrazih za moža in ženo ter izrazih v povezavi s poroko.

Aktivnost pred branjem oz. poslušanjem

Učence vprašamo, katere ruske izraze za člane družine že poznajo. Skupaj naštejemo najbolj osnovne, kot so oče, mati, brat, sestra, hčerka, sin, babica, dedek. Če želimo ob tem utrditi tudi znanje pisanja v cirilici, učence spodbudimo, da pride vsak pred tablo in nanjo v ruščini napiše eno od poimenovanj za družinske člane. Učence nato vprašamo, kako se po njihovem mnenju reče možu in ženi. Glede na to, da sta izraza v slovenščini in ruščini zelo podobna, ju bodo hitro navedli, skupaj pa jih nato z označenim naglasnim mestom še zapišemo na tablo v cirilici, torej muž in žena (rus. муж, жена). Učence vprašamo, katere izraze v slovenščini uporabljamo za poroko, torej poleg poročiti se. Najverjetneje bodo navedli tudi ženiti se in omožiti se, če ne, jim pri tem pomagamo. Nato jim povemo, da se v ruščini uporabljajo podobni izrazi, ki jih bomo bolje spoznali v ruski ljudski

pravljici, v kateri nastopata žuravl' (rus. журавль) in caplja (rus. цапля). Izraza namenoma povemo v ruščini, da učenci sami poskušajo ugotoviti, za kateri dve živali gre. Nato napovemo poslušanje pravljice, pri tem pa učence prosimo, naj si v zvezku označujejo, kolikokrat bodo slišali kakršenkoli izraz, ki je po njihovem mnenju povezan s poroko, možem in ženo.

Branje oz. poslušanje pravljice in aktivnost med branjem oz. poslušanjem

Pravljico naj prebere učitelj ali pa na spletu najdemo zvočni posnetek, na katerem pravljico pripoveduje nekdo drug. Med poslušanjem se sproti ustavljamo po posameznih odstavkih in preverjamo, ali učenci razumejo, o čem govori pravljica. Skupaj poskušamo razbrati pomen vseh besed in vsebino pravljice ter jo sproti prevajamo v slovenščino. Ob premorih učence tudi vprašamo, ali so slišali katerega od izrazov za poroko, jih prosimo, naj ga ponovijo, nato pa poskušamo skupaj ugotoviti, kaj bi pomenil.

Aktivnost po branju oz. poslušanju

Po končanem poslušanju pravljice učence vprašamo, ali so razumeli, o čem govori. Spodbudimo jih, da s pomočjo ilustracij obnovijo vsebino in ilustracije postavijo v ustrezen vrstni red. Posvetimo se tudi uvodu v pravljico oz. t. i. predpravlji, ki nima nobene vsebinske povezave s pravljico. Skupaj jo prevedemo, ob tem se pogovorimo, kaj je sploh smisel takšnega uvoda. Nato učencem razdelimo besedilo pravljice v ruščini, in sicer razdeljeno na krajše odlomke (vsak odlomek na svojem listu), in jih prosimo, naj po skupinah preberejo odlomke ter jih poskušajo obnoviti v slovenščini. V odlomkih naj tudi označijo izraze, ki so povezani s poroko. Ko končajo delo, vsaka skupina obnovi vsebino svojega odlomka, na tablo pa napišemo vse izraze, povezane s poroko, ki so jih našli v besedilu. Vse izraze skupaj prevedemo, potem pa jih z učenci utrdimo in ob tem še enkrat ponovimo vsebino pravljice s pomočjo vprašanj, kot so:

- Kto ženin'sja? (rus. Кто женился?)
- Kto hotel vyti zamuž za kogo? (rus. Кто хотел выйти замуж за кого?)
- Čto hotel žuravl'? (rus. Что хотел журавль?)
- Čto hotela caplja? (rus. Что хотела цапля?)
- Caplja vzjala zamuž žuravlja? (rus. Цапля взяла замуж журавля?)
- Žuravl' pošol za caplju? (rus. Журавль пошёл за цаплю?)

Poleg aktivnosti, ki so namenjene usvajanju besedišča in preverjanju razumevanja besedila, lahko omenjeno pravljico izkoristimo tudi za spoznavanje poročnih običajev v ruskem in slovenskem prostoru. Z učenci vodimo pogovor o tem, kaj je značilno za poroke v Rusiji. Nato jih vprašamo, kako mislijo, da potekajo poroke v Rusiji. S pomočjo različnih fotografij učencem predstavimo poročne običaje v Rusiji. Skupaj nato primerjamo navade v obeh kulturah ter se pogovorimo o

podobnostih in razlikah. Vprašamo jih še, kje bi se sami raje poročili in ali so jim bolj všeč slovenske ali ruske poroke.

Za nadgradnjo celotne obravnave pravljice učencem naročimo, naj ustvarijo nov konec pravljice, v katerem se bosta žerjav in čaplja dejansko poročila. To lahko napišejo v slovenščini, pri tem pa si lahko pomagajo z vprašanji, kako je prišlo do poroke, kje sta se poročila, koga vse sta povabila in kako sta se razumela po poroki. Na naslednji uri učenci predstavijo svoje različice konca pravljice in jih skupaj pokomentiramo.

Zaključek

Uporaba ljudskih pravljic pri pouku TJ pomembno podpira jezikovni, čustveni in kognitivni razvoj učencev ter ponuja dragocene vpoglede v kulturne, tradicionalne in jezikovne kontekste.

V prispevku smo raziskali vlogo pravljic kot literarne zvrsti pri pouku TJ ter njihov potencial v vlogi didaktičnega sredstva na primeru poučevanja SDTJ in ruščine kot TJ v slovenskem izobraževalnem kontekstu. Pri tem smo poudarili, da imajo slovenske in ruske ljudske pravljice kot didaktično sredstvo veliko jezikovnih in besednih značilnosti, ki pripomorejo k razvoju jezikovnih zmožnosti, ter so tako učencem v podporo pri učenju SDTJ in ruščine kot TJ. V osrednjem delu prispevka smo predstavili praktična primera uporabe dveh ljudskih pravljic pri pouku SDTJ in ruščine kot TJ, ki ju lahko učitelji direktno aplicirajo na svoje ure ter tako prispevajo k bogatejši in zanimivejši učni izkušnji za učence. S slednjim želimo poudariti potrebo po večjem vključevanju ljudskih pravljic v pouk tako SDTJ kot ruščine kot TJ.

Literatura in viri

- Arzamasceva, N. Ju. (2019). Lingvokul'turologičeskij potencial ruskoj narodnoj skazki v praktike prepodavanija russkogo jazyka kak inostrannogo. *Učjonye zapiski: Elektronnyj naučnyj žurnal kurskogo gosudarstvennogo universiteta*, 51, št. 4, str. 171–176.
- Avsenik Nabergoj, I. (2011). *Literarne vrste in zvrsti: stari Izrael, grško-rimska antika in Evropa*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Azimova, A. S. (2023). Using fairy tales in English lessons. *Uzbek Scholar Journal*, 17, št. 1, str. 168–172.
- Bettelheim, B. (1999). *Rabe čudežnega: o pomenu pravljic*. Ljubljana: Studia humanitatis.
- Budin, K. (2017). *Pravljica kot didaktično sredstvo pri pouku italijanščine v drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju osnovne šole* (magistrsko delo). Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Čeč, T. (2022). *Aplikacija slovenskih in ruskih pravljic pri pouku slovenščine in ruščine kot tujih jezikov* (magistrsko delo). Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Davidheiser, J. C. (2008). Fairy tales and foreign languages: Ever the twain shall meet. *Foreign Language Annals*, 40, št. 2, str. 215–225.

- Ellis, G. in Brewster, J. (2002). *Tell it again! The new storytelling handbook for primary teachers*. Harlow: Penguin English.
- Greenwood, J. (1988). *Class readers*. Oxford: Oxford University Press.
- Jelínek, S., Aleksejeva, L. F., Hříbková, R., Žofková, H. (2007). *Raduga*. Praga: Fraus.
- Jevtušenko, S. J. (2015). Tekst kak objekt izučenijskega (v aspekte ruskega jezika kak inostrannogo). *Molodoj učjonyj*, 16, št. 96, str. 478–481.
- Knez, M., Klemen, M., Kern Andoljšek, D. in Kralj, K. (2020). *Začetni pouk slovenščine za učence priseljenke*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.
- Knox-Johnson, L. (2016). The positive impacts of fairy tales for children. *Hohonu*, 14, št. 1, str. 77–81. University of Hawaii.
- Kondrič Horvat, V. in Jazbec, S. (2009). Zgodnje uvajanje književnega pouka v poučevanje dodatnega jezika. V: K. Pižorn (ur.). *Učenje in poučevanje dodatnih jezikov v otroštvu*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, str. 323–332.
- Kučler, M. (2002). Pravljica kot socialnopedagoška intervencija. *Socialna pedagogika*, 6, št. 1, str. 21–46.
- Lah, M. (2008). Vloga tipa besedila pri razvijanju bralne zmožnosti v tujem jeziku. V: J. Skela (ur.). *Učenje in poučevanje tujih jezikov na Slovenskem: Pregled sodobne teorije in prakse*. Ljubljana: Tangram, str. 305–320.
- Lazar, G. (1993). *Literature and language teaching: a guide for teachers and trainers*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Letnar, E. (2020). *Nekoč pred dawnimi časi: Didaktizacija pravljič pri poučevanju angleškega jezika* (magistrsko delo). Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Mattheoudakis, M., Dvorakova, K. in Lang, K. (2007). Story-based language teaching: an experimental study on the implementation of a module in three European countries. V: M. Nikolov (ur.). *Teaching modern languages to young learners: teachers, curricula and materials*. Graz: Council of Europe Publishing, str. 59–76.
- Nazarenko, E. B. in Haljavina, D. V. (2016). Ruska narodna skazka na urokih ruskega jezika kak inostrannogo. *Molodoj učjonyj*, 28, št. 132, str. 929–933.
- Petrovčič, T., Kuhar, H. in Perko, M. (2024). Aplikacija slovenskih in ruskih ljudskih pravljič pri pouku slovenščine in ruščine kot tujih jezikov. V: M. Orel (ur.). *EDUizziv: Izzivi poučevanja in vrednotenja znanja: zbornik mednarodne konference*. Polhov Gradec: EDUvision, str. 526–543.
- Pezdirč Bartol, M. (1998). Umetnostna besedila pri pouku slovenščine kot drugega/tujega jezika. *Jezik in slovstvo*, 43, št. 5, str. 211–225.
- Pirih Svetina, N. (2005). *Slovenščina kot tuji jezik*. Domžale: Izolit.
- Pirih Svetina, N. (2009). Izobraževanje za področje slovenščine kot drugega in tujega jezika. V: M. Stabej (ur.). *Infrastruktura slovenščine in slovenistike*. Obdobja 28. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, str. 315–321.
- Rahman, Z., Lal, R. in Ratna, R. (2022). An analytical study on the significance of folk and fairytales on the psychology of young children. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 14, št. 5, str. 6508–6524.
- Rojas Gonzalez, A. C., Rodriguez Garcia, A. Y., Cardozo Pena, J. F. in Varon Lopez, K. G. (2019). *Implementing fairy tales as a didactic tool to foster third graders lexical competence in the EFL classroom*. Bogota: Universidad el Bosque.
- Semenova, N. A. in Osadčeva, O. L. (2016). O principih izbora tekstov pri obučevanju ruskega jezika. *Russkij jazyk za rubežom*, št. 2, str. 76–78.
- Simon, M. P. (2022). The benefits of using fairy tales in EFL classrooms. *Asian Education Studies*, 7, št. 3, str. 1–7.
- Skela, J. (2011). Opredelitev tujejezikovne sporazumevalne zmožnosti v Skupnem evropskem jezikovnem okviru. *Sodobna pedagogika*, 62, št. 2, str. 114–133.

- Stabej, M. (2004). Slovenščina kot drugi/tuji jezik in slovensko jezikovno načrtovanje. *Jezik in slovstvo*, 49, št. 3/4, str. 5–16.
- Taylor, E. K. (2000). *Using folktales*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
- Urbas, J. (2019). Vloga in pomen učenja ruščine v slovenski družbi in izobraževanju. V: T. Balažič Bulc, J. Kenda, Lah, M. in V. Požgaj Hadži (ur.). *Poti in stranpoti poučevanja tujih jezikov v Sloveniji*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, str. 235–248.
- Urbas, J. in Vozelj, I. (2008). *Učni načrt: ruščina: gimnazija: strokovna, klasična, strokovna gimnazija: obvezni predmet in matura, izbirni predmet*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.
- Urbas, J. in Vozelj, I. (2009). *Učni načrt za izbirni predmet. Ruščina: osnovna šola*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.
- Usatjuk, N. B. in Mel'nik, J. A. (2017). Ispol'zovanie russkogo fol'klora na zanjatijah po russkomu jazyku kak inostrannomu (RKI). *Naučnoe obozrenie Sajano-Altaja*, 18, št. 2, str. 75–78.
- Vinko, P. (2012). *Zgodnje poučevanje nemščine na predšolski stopnji – vloga pravljič* (diplomsko delo). Maribor: Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru.
- Wright, A. (1995). *Storytelling with children*. Oxford: Oxford University Press.

Teja Petrovčič (Forestry, Wood Technology and Nursing School in Postojna, Slovenia)

Hana Kuhar (Faculty of Tourism University of Maribor, Slovenia)

Manca Perko (Primary School Jakob Aljaž Kranj, Slovenia)

FOLK TALES AS A DIDACTIC TOOL IN TEACHING SLOVENIAN AS A SECOND/FOREIGN LANGUAGE AND RUSSIAN AS A FOREIGN LANGUAGE: PRACTICAL TEACHING EXAMPLES

Abstract: Applying folk tales in foreign language teaching promotes the linguistic, emotional, and cognitive development of children and adolescents while providing significant insights into a nation's culture, customs, and language. The theoretical part presents the position of Slovene as a second/foreign language and Russian as a foreign language within the Slovenian educational system and describes the role of artistic texts, particularly folk tales, as a literary genre. We also highlighted the differences in the presence of folk tales in the curricula for Slovene and Russian and explained the origins of these differences. To further illuminate the benefits of folk tales and assist educators, the central part of the article provided practical examples of using folk tales in teaching Slovene as a second/foreign language and Russian as a foreign language. We emphasized that Slovenian and Russian folk tales, as didactic tools, possess numerous linguistic and lexical features that contribute to developing language skills, thereby supporting students in learning Slovene as a second/foreign language and Russian as a foreign language.

Keywords: Slovenian folk tale, Russian folk tale, folk tales as a didactic tool, Slovenian as a second/foreign language, Russian as a foreign language

Email for correspondence: hana.kuhar@um.si